

כד, יד

ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אלהם

חזר: צנה של מרים הי' ואציו כלב בן יפונה שנאמר (דה"א ב, יט) ויקח לו כלב את אפרת ומלד לו את חור, אפרת זו מרים כדאימא בסוטה (יא, ג).

ברש"י בשלח (יז, י) אומר בקיצור "בנה של מרים הי', וכלב בעלה", ואילו כאן הוא אומר (א) "ואביו כלב בן יפונה (ב) שנאמר כו". ויש להאריך בזה.

מ"ה

כד, טז

וישבן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן

ויכסהו הענן: ...אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עלרת יוס מתן תורה)

המפרשים הקשו: לפי זה, ש"ויכסהו הענן" מדבר על הזמן שלפני מתן תורה - מדוע נאמר כאן "וישכון כבוד ה' על הר סיני גו' ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר", שמדבר על מתן תורה עצמו?

יש לומר, שבמתן תורה ישנם שני גדרים: (א) נתינת מצוות התורה; (ב) כריתת ברית בין ישראל והקב"ה והתקשרותם. התגלות השכינה בעת מתן תורה ("וישכון כבוד ה'... ומראה כבוד ה'") קשורה בעיקר לענין השני, ולכן חזר הכתוב והזכירה כאן בקיצור, כדי להסמיכה לציווי עשיית המשכן, שענינו "ושכנתי בתוכם".

כד, יח

ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה

בפסוק טו כבר נאמר "ויעל משה אל ההר", ואף על פי כן חזר הכתוב כאן על כך.

בטעם הדבר יש לומר, דהנה על "ויכסהו הענן ששת ימים" (פסוק טז) מביא רש"י שני פירושים: (א) ששת ימים מראש חדש עד יום מתן תורה. (ב) ששת ימים לאחר מתן תורה.

והנה, לפי הפירוש הראשון יש לתרץ, שמכיון ש"ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר" הי' ביום מתן תורה (שעלה כדי לקבל את הלוחות, כהמשך הכתוב "ויהי משה בהר גו'"), חזר הכתוב על זה מפני שהפסיק הענין עם מאורעות

שהיו לפני מתן תורה - "ויכסהו הענן ששת ימים (מראש חדש) ויקרא אל משה ביום השביעי גו".

ולפי הפירוש השני - קושיא מעיקרא ליתא, כי שתי עליות שונות הן: "ויעל" הראשון הוא עליית משה להר מיד לאחר מתן תורה, ו"ויעל" השני הי' ב"יום השביעי" לאחר מתן תורה.

בתוך הענן: ענן זה כמין עשן הוא, ועשה הקב"ה למשה שניל צמוכו.

צריך ביאור:

א. מנין לו שענן זה לא הי' ענן רגיל, המתהווה ממים (ראה בראשית ב, ו וברש"י שם), אלא עשן, שבא כתוצאה מאש.

ב. מהו הדיוק "כמין עשן".

ג. מדוע לא נאמר "ויבא משה בתוך העשן".

ד. על הפסוק "ומשה נגש אל הערפל" (יתרו כ, יח) מפרש רש"י "לפנים משלש מחיצות, חשך ענן וערפל", ושם אינו מפרש איך הי' משה יכול לעבור דרכם. יתר על כן: בפרשת יתרו שם לפני זה (יט, יח) נאמר "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש גו' ויקרא ה' למשה אל ראש ההר", ואין רש"י מבאר איך נכנס משה לתוך (האש ו)הענן.

והביאור:

נאמר לעיל (פסוק טו) "ויכס הענן את ההר", ולפי זה מוכן מאליו שכאשר עלה משה אל ההר עבר דרך הענן; ואם כן למה מקדימה התורה ומפרטת "ויבא משה בתוך הענן"? משמע איפוא, שאין זה אותו הענן שנזכר לעיל. ונשאלת השאלה: מה הבדילו מהענן שבפסוק טו?

על זה מפרש "ענן זה כמין עשן הוא", ואילו הענן דלעיל הוא ענן רגיל.

והכרחו של רש"י לפרש כן הוא:

בפסוק טז נאמר "וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים, ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן", ובפסוק יז נאמר "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל". וקשה: א. מקומו של הפסוק "ומראה כבוד ה'" הוא לכאורה בהמשך ל"וישכון כבוד ה'", לפני "ויקרא אל משה". ב. מלת "אוכלת" אינה מוסיפה ביאור ל"מראה כבוד ה'".

אלא:

הפסוק "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת" הוא הקדמה לפסוק שלנו, כדי לרמז שהענן שבפסוקנו היא "כמין עשן", כי ענן זה נוצר מן ה"אש". ולכן הוצרך הכתוב לומר "כאש" אוכלת", כי עשן אינו נוצר מן האש כשלעצמה, אלא מהכליון ("אוכלת") של הדבר הנשרף.

אמנם, רש"י מדייק שעשן זה לא הי' אלא "כמין עשן". שכן, הר סיני הוא במדבר, מקום שם לא צומחים דשאים ואילנות (ומה גם ב"ראש ההר", שם היתה ה"אש אוכלת"). ונמצא שעשן זה נתהווה מכליון ושריפת האבנים ועפר שבהר, ומובן שאינו דומה לעשן רגיל, שנוצר משריפת דבר צומח - "כמין עשן". ומשום זה גם נאמר "ויבא משה בתוך הענן" (ולא "העשן"), כי העשן הזה לא הי' טבעי.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

ורש"י הוצרך לסיים "ועשה לו הקב"ה למשה שביל בתוכו", כי הרי עשן משחיר כל דבר, ולא יתכן שפניו ובגדיו של משה יהיו מושחרים בבואו לקבל את התורה.

מה שאין כן בפרשת יתרו לא הוצרך רש"י לפרש כיצד נכנס משה לתוך ה(אש) והעשן, שכן בדבר שנוגע לפועל, מובן מאליו שהקב"ה עשה נס כדי שמשה יוכל לקיים את ציווי הקב"ה.

(וכן בפסוק שלנו לא קשה איך נכנס משה בפועל ב"כמין עשן" מצד העדר האויר וכו').

יינה של תורה

"עשן" מורה על כליון ועליית גשם העולם והתכללותו באלקות. והעשן שבפסוק שלנו נתהווה מדומם (ראה לעיל), רמז על כך שיש לפעול כליון זה גם בדברים חומריים ביותר, שהרי התורה לא ניתנה אלא כדי לעשות "דירה לו יתברך בתחתונים" דוקא.

ורש"י מרמז כאן שאין לחשוש מפני הירידה וההשפלה שבעבודה זו.

ועשה לו הקב"ה למשה שביל בתוכו - בחינת "משה" שבנשמה (ראה תניא פמ"ב) אינה "מתלכלכת" על ידי עבודה זו, אלא היא יוצאת זכה וטהורה, שהרי היא עוברת ב"שביל" - תמיד היא "באמנה אתו יתברך" (תניא פכ"ד).

ענן זה כמין עשן הוא - לאמיתו של דבר הנה גם הכחות הגלויים של הנשמה אינם מתלכלכים מה"עשן", שכן עשן זה הוא "כמין עשן" בלבד, לא עשן אמיתי.

פירוש: זה שהעולם מעלים ומסתיר על אלקות הרי זה רק "כמין" מציאות, כדי שתהיי' בחירה חפשית (מה שאין כן באם ניתנה רשות לעיין לראות את האמת, לא הי' אפשר לבחור ברע). יתר על כן: מכיון שמטרתו ותכליתו של העלם והסתור זה היא - הוספת אור בקדושה, נמצא שלאמיתו של דבר אינו אלא "ענן" (דקדושה), אלא שנראה בחיצוניות כ"עשן".

אוצר החכמה

11-5

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
 ביאורים לפירוש רש"י על התורה - ב (שמות): שניאורסון, מנחם מנדל בן לוי יצחק (6) {29} עמוד מס: 215 הוד